

ציפיות ושאלות - ב. תצפיות

מאת עודד אסף

תזמורת סימפונית ירושלים, מנצח גארי ברתיני: "תצפיות" מס' 3, תיאטרון ירושלים. בה השתתפות מקהלת האקדמיה בירושלים ומרי קאמראן; ברכה עדן ואלכסנדר תמיר (פסנתרים). שנברג, טל. ראול.

באנגלית נקראת סידרת, "תצפיות" של התזמורת הסימפונית ירושלים: "explorations", וזה אומר משהו על חקירה או על גילוי. הסידרה נועדה, אפוא, לקחת את הקהל שלה לאיזושהי הרפתקה חדשה ולא נו"דעת בתחום המוסיקה. את הייעוד הזה היא מילאה לפעמים, ולפעמים לא. בכלל - ואת זה כבר כתבתי במדור זה - ההרגשה היא שבעונה הנוכחית יש פחות העזה ופחות דמיון מאשר בעונות קודמות. הי שמועות מספרות על מבוכה מסוימת בקשר לתוכנית העונה הבאה: מי יוזמן? לפי אילו אמות-מידה? מיזה המחליט?

הרעיון בדבר הזמנתו של ג'ון קייג'י, למשל, מסתובב כאן די הרבה זמן; מסתובב ואין החלטה, כי מישוהו בא וטוען שקייג'י הוא דמות קונטרוברסאלית" מדי התמיהה, כמובן, היא האם על זכות קיומה של סידרת, "תצפיות" אינה דווקא בהזמנתו של דמויות קונטרוברסאיות ומגרות לזויכותים? "דפניס וכלואה" של מוריס ראול אינה יכולה להצדיק סידרה נפרדת של קונצרטים. בדיק השבוע שמענו את הסוויטה מאותה מוסיקת-באלט גם בפילהרמונית, בקונצרט רגיל. ועוד נחזור לכך בהמשך.

כל הוויכוח הזה הוא על מות ועל מדיניות כללית. הערב הנוכחי - שחמם את סידרת, "תצפיות" בעונה זאת - היה, כשלעצמו, די מעניין, ומבוצע טוב. היה ניכר ב" מנצח, גארי ברתיני, שהיצירות קרובות ללב, הוא השקיע בהן הרבה, והתזמורת צילצלה היטב. ביצוע המשת הקטעים לתזמורת (אופוס 16) מאת שנברג הראה שוב את ברתיני כמפרש טוב של מלחין זה (אגב, גם בכמה וכמה תקלי

טים). היצירה עצמה, שנכתבה ב-1909, עדיין נחשבת כ,נדידה" בי קונצרטים, והיא עדיין נשמעת טרייה ורעננה ומרתקת.

האקספרימנט השנברגי ב,צבע- צליל" (בקטע ה-3), אף כי שנברג עצמו לא חזר עליו עוד, ממשיך להשפיע על כיוונים חדישים במו- סיקה, ואולי היום - עוד יותר מאשר שיטתו הרוקאפונית המאו- חרת יותר של המלחין.

מלחין יוסף טל

יתכן שערב מיוחד של "תצפיות", הפותח באותם המישהו קטעים ו" ממשיך בשורה של יצירות-מפתח המפתחות את הכיוון שלהם (אפשר, למשל, לחשוב על ליגטי, שטוק האווין, פנדרצקי ואולי כמה ממיניגי המוויקה המינימאלי" החדשה) - ייתכן שערב כזה היה מעניין ומשמעותי הרבה יותר מזה שבוצע.

ליוסף טל מובטח כבר מזמן מקו" מו בשורה הראשונה של מלחינים ישראליים. את הקונצרטו לשני פסנתרים ותזמורת חיבר השנה, ו" ביצוע-הבכורה הוסיף גופך של "תגלית" אמיתית לערב. טל נאמן לשיטתו, שיש לה מקורות שנברג- גיים ברורים, אבל בהחלט אינה דודקאפונית-גרידא. כמו בהרבה יצירות אחרות של המלחין, מתב" ססים הפיתוח והצורה על גרעין של מירקם, הווכה לטיפול של הרכבות

ופירוקים, הרחבות וצימצומים - בין שני הפסנתרים, בינם לבין ה" תזמורת ובתוך התזמורת עצמה. כי ניסוחו של טל עצמו, היצירה נעה סביב, "מירקם מעוצב של צליל מולחן... והתוצאות המתחייבות ממ" גו".

צמד הפסנתרנים עדין-תמיר וזכה לעבוד על היצירה לראשונה, בשי" תוף המלחין; הצמד, "נכנס לעור" היצירה ושלט היטב בדרישות הלא- קלות שלה.

אנחנו חוזרים לרוול. פרט לשא" לה הראשונה, למה דווקא היצירה הזאת כאן ועכשיו, מתעוררת שאלה אחרת: מהי ההצדקה לביצוע קונצרטאנטי של מוסיקת-באלט במלואה? רבים טובים (כמו ציי" קובסקי, סטראבינסקי) ידעו שה" הצדקה מעטה: פסאזים ארוכים, שנועדו בעצם לשרת את פרטי ה" כוריאוגרפיה בזמן הביצוע החי של הבאלט, - הופכים לחסרי משמעות בקונצרט. אנחנו גאלצים, הרבה פעמים, להתרכז ב,מוזיקת אווירה", שמתרחש בה יותר מדי ולא-כלום. וזהי הסיבה שהמלחינים נהגו לעבד, לקצץ ולסדר מחדש, את מוזיקת-הבאלט לסוויטות קונ" צרטאנטיות, ונראה שיש לכבד את השיפוט שלהם. אין ספק שהסוויטות המקוצרות שראול עצמו כתב ב" עקבות, "דפניס וכלואה" - ובמיו" חד הסוויטה השנייה, המפורסמת - טובות ומעניינות יותר ממוסיקת- הבאלט השלמה, שבוצעה הפעם.

ובכן - היה ארוך ובתלי-מרוכז מדי, בגלל בחירה לא מוצלחת של יצירה. הביצוע, מצד שני, היה מב" ריק וראוי לשבח. אגב, סקציות כלי-המתכת הירושלמית נודעת ל" תהילה, ואין שום סיבה שקרן צרפנית תפגע, ועד ושם, בתהילה הזאת. היצירוף של מקהלת האקדמיה ע"ש רובין בירושלים (בהדרכת סמלי ספרבר) ו,מרי קמראן" (בהדרכת אבנר איתן) נתן תוצאות יפות מאוד.

כמה הברקות והישגים טובים, כמה סימני שאלה, ובסיכומי של דבר ערב די טוב, שמשאיר אותנו בציפיה להמשך, "תצפיות".

קונצרט סובב עולם

התזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור נבחרה באביב הזה על-ידי ועדת תוכניות של איגוד השידור האי- רוסי להיות אחת מעשר תזמורות המ" בצעות בשידור חי קונצרט בינלאומי. בעונת הקונצרטים של איגוד השידור מבוצעים מדי שנה (בשידור חי) שמונה עד עשרה קונצרטים.

התזמורת שלנו ביצעה בהסגרת זאת שני קונצרטים, שצולמו והוקלטו ביר" שנים ושודרו בז'ורמנית ב"13 ארצות. הקונצרט הראשון התקיים באפריל, במס" גרת הסידרה, "גלה את השמות", שבה מוצגים בפני תחנות השידור של איגוד השידור האירופי כשרונות חדשים בתחום הנגינה והניצוח.

בקונצרט השני, שהתקיים בהודש זה בניצוחו של גארי בארתיני, בוצע בככו" רה עולמית קונצרטו של יוסף טל לשני פסנתרים ותזמורת. הפסנתרנים היו בני הוגג ברכה עדן ואלכסנדר תמיר. כן הוש" מעו בקונצרט יצירות של שיינברג ורא" וול. בביצוע השתתפו זמרי קאמרן ומק" הלת האקדמיה על שם רובין. לאחר ה" קונצרט, שהגיע לאוזני מיליונים רבים של מאזינים, אמר המנצח גארי ברתיני: "בתיאטרון ירושלים כל הכרטיסים נמ" כרו, אך כשהתחלתי בניצוח תפסתי כי הקהל שבאולם אינו אלא רקע חי, היוצר אווירה לנגינה שמועברת אל המיליונים"

מעטון מיריב
מיום 5.5.81

קטע מעטון מיום 18.5.81

אתחול מוסיקה

הידד ל"תצפיות"

קונצרט "תצפיות" 3 בנונית התזמורת הסימפוניית ירושלים. מנצח: גארי ברתיני. סולנים: ברכה עזר ואלכסנדר תמיר, דואו פסנתרנים. כרטיסי התפוזים מקהלת האקדמיה בירושלים זומרי קאמרן.

קונצרטי "תצפיות" הם המעניינים ביותר בעונת הקונצרטים של התזמורת הירושלמית. החשיבות הרבה שלהם היא בכך, שהם פותחים אשנב לעולם המוסיקה החדישה ומאפשרים לקהל להתוודע ליצירות בביצועי בכורה עולמיים וליצירות שאינן בחינת "אורי חות קבעות" על בימות הקונצרטים.

הצלחת קונצרט "תצפיות" אמש היתה, בין היתר שאר, בשילוב מעניין של שלוש יצירות.

חמישה קטעים לתזמורת מאת ארנולד שנברג (אופוס 16) — אחת מיצירותיו האיטונאליות הראשונות: לאחר ביצוע הבכורה של היצירה ב-1912 כתב אחד המבקרים: "עלינו להסתפק בטענת המלחין, כי יצירתו מתארת חוויות שעבר בעצמו — ועליהן יקבל את תנחומינו". עברו 69 שנים ודעתי שונה לחלוטין. (אני שולחת את תנחומי למבקר...) יש ביצירה נטיה לטיפול סולני בכלים וחילופי גוונים באופי לירי. גארי ברתיני ניצח על היצירה ה"פוסט-רומאנטית" הזו ב"צורה רגישה, מדוייקת ואקספרסיונית.

ביצוע בכורה עולמי שמענו את הקונצרט לשני פסנתרים ותזמורת מאת **יוסף טל**.

יצירה זו היא דרמטית, בעלת אופי מתוח ואינטימי. טנסיווי ואף אפורה. היא נמנעת (במתכוון?) מנקודות אור או שמחה. נגינת הצמד עזר-תמיר, בליווי התזמורת, הצליחה להעביר את המאפיינים הללו, אולם כדי להיכנס לפרטים — אין להסתפק בהאזנה אחת.

רק לעיתים רחוקות מזדמן לשמוע את "דפניס וכלואה" מאת **ראוול** בגירסה המלאה עם מקהלה. למרות הקושי הכרוך בביצוע יצירה גדולה ממדים זו, הוביל גארי ברתיני את התזמורת והמקהלה בהבלטת הצבעים הצרפתיים ובהתפרצויות טמפרמנטיות בקטעים הקצביים המרשימים. במיוחד נהניתי מיופי הצליל בנגינת סולו החליל. בראו תצפיות!

אורה בינור'שמיט

הבכורה העולמית של הקונצ'רטו ל-2 פסנתרנים ליוסף טל (מימין) בתזמורת של ירושלים

דוֹשִׁיחַ חֵם

במיסגרת סדרת הקונצרטים של איגוד היודור האירופי קיימה בימים אלה התזמורת הסימפוניית ירושלים קונצרט מיוחד בניצוחו של מנהלה האמנותי גארי ברתיני, שכמד תפקידו זה מונה באחרונה ביועץ מוסיקאלי לתזמורת הסימפוניית של דרוויט בארה"ב.

הקונצרט נפתח ביצירה "חמישה קטעים לתזמורת" (אופוס 16) באת ארנולד שנברג, שטרם חוברה לפי שיטת "שנים עשר הטונים" של המלחין. האחרון קבע אומנם כינויים לקטעים — "רגש מנ"בא", "העבר", "צבעים", "תהפוכה" ו"רציטיטיב" — אך אין הם מהווים, כדבריו, אלא כיסוי סתמי למוסיקה מוחלטת (מופשטת) לשמה. וי אכן כך נשמעה היצירה, שחברה לפני כשבעים ושתיים שנה בצביון מזרח רביקולי, גם בערב זה — לקורת או ל"מורת רוח המאזין. אני נהייתי."

באותה מידה של נאמנות לרוח היוצר הגיש ברתיני ביצוע בכורה עולמי של הקונצ'רטו לשני פסנתרים ותזמורת מאת יוסף טל, שחובר השנה — עם הסולנים ברכה עזר ואלכסנדר תמיר, הידועים כצמד בעל רמת-נגינה גאוה. מבחינת אמנות ההלחנה מבוסס הקונצ'רטו על "צילי נע של חליל וקלרינית", ובכך הגיע המלחין לבניין סימפוני ארכיטקטוני מרשים. עם זאת ומעבר למלאכת החיבור השקולה, מדברת כאן המוסיקה בדוֹשִׁיחַ שוטף והם.

הקונצרט נסתיים במוסיקת-הבאלט "דאפניס וכלואה", מאת ראוול — לתזמורת מורחבת ומקהלת-רקע, הפעם בהשתתפות צוות זמרי האקדמיה למוסיקה בירושלים ו"מקהלת קאמרן". ברתיני ביצע את היצירה בהתלהבות מרתקת והפך אותה — עם מיטב צלילי-התזמורת — לגולת-ההכותרת של הקונצרט, אשר שודר לארצות אירופה.